

Euroerakonnad

1. Sissejuhatus

Euroopa Liidu poliitiline süsteem põhineb esmaselt aluslepingutes kujundatud ühisinstitutsioonidel, mille pädevuste ja töökorraldusega on põhikorra juures juba tutvunud. Erakonnad tegutsevad neist põhiliselt Euroopa Parlamendis. Samas on olulise tähendusega ka palju sellist, mida pole õigusaktides sätestatud.

Liidu tutvustamisel tavapäras õiguslikus võtmes jäävad euroerakonnad ehk europarteid peaaegu nähtamatuks. Samas on nad olulised poliitikatoimijad, muutes aluslepingutes sätestatud asutused ja menetlused elavaiks, praktiliselt kasutatavateks. Nagu rahvusriigiski, põimuvad Euroopa poliitikas formaalsed ja mitteformaalsed jooned. Euroerakondi tundmata on raske mõista Euroopa Liitu kui poliitilist tervikut.

Võrreldes õiguskorra, halduse ja majandusega, on poliitika valdkond, kus Euroopa Liidu toimimise mõistmiseks peab oskama ühendada keskse ja liikmesriikide tasandi. Valdav osa Euroopa poliitikast toimub liikmesriikide tasandil, nii siseriiklikult kui piiriülevalt. Ühisinstitutsioonid ei moodusta täielikult rahvusriigi taolist poliitruumi ning see polegi nende loomisel eesmärgiks olnud. Valdav osa demokraatlikust protsessist ja poliitilisest legitiimsusest tuleb liikmesriikide tasandilt.

Järgnevalt vaatleme Euroopa mitmekihilise poliitilise ruumi toimimist euroerakondade näitel. Täpsemalt keskendume järgmistele küsimustele.

1. Mis on euroerakond?
2. Missugused euroerakonnad täna tegutsevad?
3. Kuidas euroerakond toimib?
4. Missugune on euroerakondade roll erakondade euroopastumisel?

2. Euroerakonnad

Euroerakonna mõistmiseks peame teadma, mis on erakond. **Erakonnad** on poliitilised kodanikeühendused, kuhu koonduvad lähedase maailmavaate ja huvidega inimesed võimu

teostamiseks. Nad sõnastavad üksikhuvidest laiemaid avalikke eesmärke, sõeluvad välja uusi riigijuhte ning pakuvad valijatele teavet, mõtteselgust ja osalusvõimalusi, sidudes neid poliitilise süsteemiga. Tavaliselt toimivad erakonnad ühe riigi või muu poliitilise ühisruumi (liidumaa, osariik jne) piires, moodustades erakonnasüsteemi.

Euroerakonnaks nimetatakse liikmesriikide erakondade üleliidulist koostöövormi ehk katusühendust. Sarnase maailmavaatega erakonnad ühinevad Euroopa Parlamendis ühte saadikurühma ning püüavad kirja panna ühisväärtused ja kujundada europarlamenti valimisteks ühise tuumikplatvormi. Liikmeserakondade juhid kogunevad 1-2 korda aastas üldkoosolekuteks ning kujundavad koostöö tugistruktuuri, tavaliselt euroerakonna juhatuse ja keskkontori. Need võivad omakorda algatada edasisi, euroerakonnaspetsiifilisi ühistegevusi.

Seega pole euroerakond tavapärase rahvusriiklik erakond, vaid erakondade katusühendus, mis väljaspool Euroopa Parlamenti valdavalt toimib liikmeserakondade kaudu. Siiski on koostöö tihedam kui pikema ajalooga rahvusvahelistes erakonnaliitustes ehk internatsionaalides, mis on ennekõike teabe- ja mõttevahetuse kohtadeks: euroerakonna kaudu toimub teatav praktiline poliitiline koordinatsioon ja igapäevategevus ühisisinstitutsioonides.

Euroerakondade alguseks võib pidada poliitilist koostööd Euroopa Parlamendis. Kui alguses oli parlament ennekõike dekoratiivne ja saadikud rühmitusid liikmesriikide kaupa, on parlamendi pädevused kasvanud ja otsused sisaldavad maailmavaatelisi valikuid. Nii polegi ime, et varaste koosseisude hõre koostöö on tänaseks asendunud parlamentaarse protsessiga suuresti rahvusriikide sügavustasemel. Keskselks arengutähisteks võib pidada Euroopa Parlamendi otsevalimist alates 1979 ja ühisisinstitutsioonide, sealhulgas parlamendi pädevuste hüppelist kasvu Maastrichti lepinguga 1992.

Euroerakonnad on sätestatud ka Euroopa Liidu õiguses. Euroopa Liidu lepingu paragrahvi 10 lõikes 4 deklareeritakse, et Euroopa tasandi erakonnad aitavad kaasa euroopaliku poliitilise teadvuse kujunemisele ja liidu kodanike tahte väljendamisele. Paragrahvis 224 sätestatakse, et Euroopa Parlament ja nõukogu võtavad seadusandliku tavamenetluse kohaselt vastu Euroopa tasandil toimivaid erakondi reguleerivad määrused.

Määruse 2004/2003 kohaselt peab euroerakond tunnustamiseks vastama järgmistele nõuetele:

- olema juriidiline isik selles liikmesriigis, kus ta asub;

- olema esindatud vähemalt veerandis liikmesriikides Euroopa Parlamendi liikmetega või riikide parlamentides või piirkondlikes parlamentides või piirkondlikes assambleedes või olema saavutanud vähemalt veerandis liikmesriikides vähemalt kolm protsenti igas liikmesriigis antud häältest viimastel Euroopa Parlamendi valimistel;
- järgima, eriti oma programmis ja tegevuses, Euroopa Liidu asutamispõhimõtteid, nimelt vabaduse, demokraatia, inimõiguste austamise ja põhiliste vabaduste ning seaduslikkuse põhimõtteid;
- olema osalenud Euroopa Parlamendi valimistel või väljendanud kavatsust seda teha.
- Euroopa Liidu üldeelarvest rahastatavad vahendid ei tohi ületada 75 % Euroopa tasandi erakonna eelarvest ning riiklike erakondade või füüsiliste isikute toetus 40 % eelarvest. Piirangud on ka annetustele.

Euroerakonna esmaseks tegevusväljaks on **Euroopa Parlamendi saadikurühm**. Täna võime rääkida viiest väljakujunenud ja stabiilsest saadikurühmast: konservatiivid ehk rahvapartei, sotsiaaldemokraadid, liberaalid, rohelised ja vasakpoolsed. Pika ajalooga on ka eurovastaste ja –skeptikute saadikurühmad, mis aga pole stabiilsed. Eurovastane saab olla väga erineval alusel: parem- ja vasakpoolselt, turukeskselt ja rahvuslikult jne ning seetõttu muutub saadikurühmade nimetus ja platvorm vastavalt sellele missugused jõud parajasti Euroopa Parlamenti pääsevad. Mitu saadikurühma võib moodustuda ka juhul, kui mõni jõud saavutab suure esindatuse ja kõik parlamenti pääsenud erakonnad kokkuleppele ei jõua. Täna on see nii konservatiividega, kus rahvapartei põhirühma kõrval on eraldi väiksem saadikurühm Euroopa Liidu suhtes ettevaatlikumatest või vähem salongikõlblikuks peetud erakondadest.

Saadikurühmad Euroopa Parlamendis ja nende Eesti partnerid 2010

Euroopa Rahvapartei (European People's Party, EPP) – 265 [IRL]

Sotsiaaldemokraadid (Progressive Alliance of Socialists and Democrats, S & D) – 184 [SDE]

Liberaalide ja demokraatide liit (Alliance of Liberals and Democrats for Europe, ALDE) – 84 [KE, RE]

Rohelised/Euroopa Vabaliit (European Greens-European Free Alliance, Greens-EFA) – 55 [EER]

Euroopa konservatiivid ja reformistid (European Conservatives and Reformists, ECR) – 54

[ERL]
Euroopa vasakpoolsed (European United Left-Nordic Green Left, EUL-NGL) – 35 [Eesti Vasakpartei]
Vabaduse ja demokraatia Euroopa (Europe of Freedom and Democracy, EFD) – 32 [Libertas Eesti]
Ilma fraktsioonita – 27

3. Maailmavaateline alus

Oleme juba näinud, et euroerakond põhineb eri liikmesriikide maailmavaatelistelt sarnaste erakondade koostööl. Nüüdisühiskonna põhilisi ideoloogiaid on uuritud juba ammu enne Euroopa Liidu kujunemist ning selle tulemusena sõnastatud erakonnaperekondade lähenemine aitab mõista erakondade koostöö sisulisi aluseid.

Erakonnaperekond on sarnase maailmavaatega erakondade rühm. See rühm võib olemas olla praktiliselt, ent ka vaid uurija üldistusena. Saksa teadlase Klaus von Beyme töödest tuntuks saanud erakonnaperekondade lähenemise kaudu vaadeldakse tavaliselt erakonnasüsteemi maailmavaatelistel dominantide muutumist.

Erakonna ideoloogia erineb filosoofilisest ideoloogia ideaaltüübist oma praktilise sihistatuse poolest: lähtudes teatud aatetraditsioonist, kohandatakse seda pidevalt ühiskonna hoiakutele ja poliitkonkurentsi vajadustele. Ideoloogia toimib paindlikus vastastikseoses teiste poliitika ja valitsemise mõjuritega nagu pragmaatilised häältepüüdmine ja valitsusesoleku kaalutlused, erinevate ametkondade või eliidirühmade konkurents või lihtsalt edevus ja esinemisvajadus.

Erakonnaperekond hõlmab lähedase poliitjoonega erakondi, mille vaated üldjoontes sarnaselt muutuvad. Muutus võib ka tähendada aja jooksul vastasseisukohale liikumist. Nii olid veerand sajandit tagasi sotsiaaldemokraadid liidu suhtes ettevaatlikumad kui konservatiivid, täna aga on vastupidi. Siiski suudavad seisukohad poliitika piisavalt liigendada, valikuid eristada ja seeläbi nii antud perekonna kui poliitika üldiselt piisavalt köitvana hoida.

Tavaliselt tuuakse välja üheksa erakonnaperekonda:

- konservatiivsed erakonnad,
- sotsialistlikud ja sotsiaaldemokraatlikud erakonnad,

- liberaalsed ja radikaalsed erakonnad,
- kristlik-demokraatlikud erakonnad,
- rohelised erakonnad,
- kommunistlikud erakonnad,
- maa- ehk agraarerakonnad,
- regionaalsed ja etnilised erakonnad,
- paremäärmuslikud erakonnad.

Täna on tugevaimad erakonnaperekonnad sotsialistid ja konservatiivid. Arvestatava ulatusega on veel liberaalid, kristlikud demokraadid, rohelised ja uusvasakpoolsed. Kõige levinumad on sotsialistid, keda on peaaegu kõigis riikides. Igas riigis on erakondi rohkem kui ühest perekonnast, mõnes 2-3, teises 6-7. Teatud perekonna esindaja puudumine sunnib teisi katma ka puuduva lüli ideoloogilisi eelistusi. Näiteks esindavad Saksa kristlikud demokraadid ka konservatiive, kellel puudub eraldi parlamendierakond.

Konservatiivsete erakondade arengulugu iseloomustab suur kirjusus. Kuni Teise maailmasõjani toetasid konservatiivid pigem aadli eesõigusi ning kuningavõimu ning olid demokraatia suhtes tõrjuvad, ehkki hiljem kohandusid moderniseerumisega suhteliselt paremini kui nende ajaloolised rivaalid liberaalid. Hääleõiguse laienemise suutsid üle elada, arendades välja paternalistliku sotsiaalkonservatismi ideoloogia. Viimastel kümnenditel on konservatiive tugevalt mõjutanud uuskonservatismi ja laiemalt uusparempoolsuse esilekerkimine, mis seob konservatiivse rahvusriigikäsitluse ja ühiskonnaägemuse radikaalse turuorientatsiooniga, mis tähistab kompromissi paremliberaalidega ja loobumist konservatiivide ajaloolisest proteksionismipoliitikast. Konservatiivid on aga endiselt küllalt kirju perekond ning seega varieerub riigiti. Samuti on konservatiivid mitmetes riikides kristlik-demokraatlikes erakondades, seetõttu on nende kahe perekonna vahe tänaseks sisuliselt olematu.

Sotsialistlikud ja sotsiaaldemokraatlikud erakonnad kujunesid 19. sajandi lõpus töölisliikumisest, mis võitles paremate elutingimuste ning vabama ja õiglasema ühiskonna eest ja kujunes kiiresti üheks demokraatliku poliitika dominandiks. Pikka aega iseloomustas sotsialistlike erakondade arengut suur sisemine kirjusus ning konkurents eraldunud tugevaima alavoolu, kommunistidega, kellest sotsialistide põhivoolu eristas rahumeelsete vahendite kasutamine ja lootus parlamendi kaudu ühiskonda reformida. Alates Teisest maailmasõjast on nad mänginud olulist rolli ka valitsustes, asudes aktiivselt **heaoluriiki** üles

ehitama. Heaoluriigi kriisiga 1970. aastatel hakkas sotsiaaldemokraatia aga liberaliseeruma, väärtustades eneseteostust ja -väljendust, vähemuste õigusi, kodanikeühiskonda ja aktiveerimisele suunatud riigivõimu. Neid sotsiaalliberalismiga väga lähedasi ideid kannab ka uus sotsiaaldemokraatia ehk **kolmas tee**.

Liberaalsete erakondade alguseks olid 18. sajandi kodanlaste rühmad, kes kaitsesid oma huve riigivõimu kontrollivate maaomanike suhtes ja nõudsid kodanikuõiguste tagamist. Neile suhteliselt lähedal seisnud radikaalid olid massidemokraadid ja tavaliselt monarhia- ja kirikuvastased, eriti katoliiklikes maades. Peale 19. sajandi võidukäiku olid liberaalide algsed põhitaotlused suuresti saavutatud ja algas pikk mõõnaperiood. Ka nende valijaskond kuivas tööstusühiskonna arenedes kokku. Uus tõus tuli kahe erineva strateegiaga. Enamik erakondi keskendus vabaduse praktilisele kasutamisele ja liikus vasakule, **kujundades** sotsiaalliberalismi. Osa erakondi keskendus turumudeli edendamisele ja lähenes konservatiividele, millega tekkis **paremliberalism**. Üldjuhul on tänapäeva Euroopas üks liberaalne parlamendierakond, olgu siis sotsiaalliberaalne nagu Soomes või Taanis või paremliberaalne nagu Bulgaarias või Rumeenias. Oma erakonna puudumisel on sotsiaalliberaalid tavaliselt sotsiaaldemokraatlikus ja paremliberaalid konservatiivses erakonnas.

Kristlike demokraatide kõrgaeg tuli pärast Teist maailmasõda, mil näiteks Saksamaal ja Itaalias kujunesid kiriku toel välja sotsiaaldemokraatidele vastanduvad paremtsentristlikud rahvaerakonnad. Kristlikud demokraadid rõhutavad ühiskonna terviklikkust ja solidaarsust ning soosivad heaoluriiki ja mõõdukat sotsiaal-majanduslikku ümberjagamist. See pakkus uue hingamise senisele konservatiivsele suunale ja enamik konservatiivse nimega erakondi toimib tänaseks suuresti kristlik-demokraatlikul platvormil. Heaks näiteks oli Isamaaliit enne Res Publicaga ühinemist. Uue vormina on esile kerkinud radikaalsed kristlikud väikeerakonnad, näiteks Põhjamaades.

Rohelised on tõusid esile 1970. aastatel koos kommunismi ja traditsioonilise sotsiaaldemokraatia kriisiga. Saanud alguse mitmesugustest kodanikualgatustest ja poolametkondlikest võrgustikest keskkonna kaitseks, on rohelised endiste vasakaktivistide liitumise ja sotsiaalliberaalse sõnumi tugevdamisega tõusnud Euroopas arvestavaks poliitiliseks jõuks, näiteks Saksamaal ja Soomes. Poliitilist mõju omab roheliste inimkeskne **sotsiaalökoloogiline** vool, mis lisaks keskkonnakaitsele rõhutab osalust, demokraatiat ja

sallivust vähemuste suhtes. **Süvaökoloogiline** suund jääb pigem teoreetikute ja äärmuslaste pärusmaaks.

Kommunistid eraldusid sotsiaaldemokraatidest 20. sajandi alguses, püüdes jõuga võimu haarata. Eestis mäletatakse eredalt Nõukogude Liidus kommunismi ehitamise ebaõnnestunud kogemust, ent ka täna valitseb kommunistlik ainupartei näiteks rahvaarvult maailma suurimat riiki Hiinat. Lääne-Euroopa kommunistid loobusid 1970. aastatel vägivaldse revolutsiooni taotlusest ja asusid koostööle teiste erakondadega. **Eurokommunismi** traditsioon on sotsialismileeri kokkuvarisemise järel arenenud sotsialistlikeks vasakerakondadeks, mis on olulisel kohal näiteks Itaalias ja Küprosel.

Agraar- ehk maaerakondade kõrgajad jäävad suure maarahvastiku ja põllumajanduse osakaaluga aastatesse. Kerkinud kiirelt esile 19. sajandi lõpul maainimeste vastukajana tööstusrevolutsioonile, hääbus või marginaliseerus enamik agraarparteid Teise maailmasõja järel. Mõned neist suutsid omaks võtta laiema vaatenurga ja kujuneda tugevateks konservatiivseteks (Austraalia) või sotsiaalliberaalseteks (Soome) erakondadeks.

Regionaalsed ja etnilised erakonnad esindavad teatud piirkonna või rahvusrühma huve ning erinevad tugevalt riigiti. Nad on tavaliselt keskjõud, olgu siis vasakvarjundiga nagu Quebeci, Šoti, Walesi ja Läti rahvuserakonnad või paremvarjundiga nagu Flaami blokk Belgias.

Paremäärmuslike erakondade all mõeldakse tavaliselt vähemuste- ja välismaalastevastaseid jõude, ent siia kuuluvad ka natsinostalgilised, rassistlikud ja heaolušovunistlikud rühmitused. Nende toetuspõhja moodustavad konservatiivsed ja protektsionistlikud väikeettevõtjad ja töölised. Tegu on üldnimetajaga, mille all valitseb suur kirjus, alates nostalgilistest Itaalia uusfašistidest, minnes edasi mõõdukalt välismaalastevastase Austria vabadusparteiga ning lõpetades heaolušovunistliku Taani eduerakonnaga.

Lühipilk. Erakonnaperekonnad Eestis. Eesti erakonnasüsteemi väljakujunemist on tugevalt mõjutanud Nõukogude aegne katkestus ning ühe perekonna – kommunistliku – ainuvalitsus. Ilmselt seetõttu on Eesti ka suhteliselt erandlik, omades täna kahte tugevat end **liberaalsena** määratlevat erakonda, kes kuuluvad ka rahvusvahelistesse võrgustikesse. Keskerakond on sotsiaalliberaalse suunitlusega, ent laiahaardeparteina kõikvõimalikke valijarühmi püüdev ja haarab osa potentsiaalseid sotsiaaldemokraatide toetajaid.

Reformierakond on paremliberaalne tugeva konservatiivse varjundiga erakond tugeva haardega raha ja riigivõimu osas ning haarab osa potentsiaalseid konservatiivide toetajaid.

Ka **konservatiivid** on olnud suhteliselt tugevad, ent nende mõju on aja jooksul tugevalt kõikunud. Täna on suurim erakond uuskonservatiivne Isamaa ja Res Publica Liit (IRL). Lisaks tegutseb sotsiaalkonservatiivne Eestimaa Rahvaliit, mida on määratletud ka **maaerakonnana**. Samuti saab IRL-i, eeskätt üht tema eelkäijat, Isamaaliitu lugeda ka **kristlik-demokraatlikuks** erakonnaks. Antud perekonda esindab veel Riigikogus esindamata Eesti Kristlikud Demokraadid.

Eesti **sotsiaaldemokraatia** on taasiseseisvusajal olnud nõrk, erinevalt sõdadevahelisest vabariigist. Paljude ühinemiste järel on Sotsiaaldemokraatlik Erakond tõusnud keskmise suurusega parlamendierakonnaks, teised arvestatavad jõud puuduvad. Ühtlasi on Eesti ja Läti ainsad Kesk- ja Ida-Euroopa riigid, kus ka sotsiaaldemokraatide rivaal, **kommunistlik** partei ei suutnud luua tugevat järglaserakonda. Eesti Vasakpartei on olnud vähetähtis.

Eesti **roheline** erakondade areng on olnud hüplev, 2007-2011 Riigikogus oli väike roheline, pigem süvaökoloogiline saadikurühm olemas. Esinduseta on jäänud Eesti **paremäärmuslikud** erakonnad, ehkki enamik parem- ja keskerakondi flirdib oma programmides välismaalastevastasuse ja heaolušoviniismiga. Samuti pole esile kerkinud ühtki jätkusuutlikku **piirkondlikku või etnilist** erakonda.

4. Euroerakondade tegevus

Saanud alguse Euroopa Parlamendi saadikurühmadest, on euroerakondadel tänaseks üldjuhul lisaks ka ühine katusprogramm ja Euroopa Parlamendi valimise platvorm, väike keskkontor, korrapäraselt töötav tippotsustuskogu (kord või kaks aastat toimuv liikmeserakondade juhtide koosolek) ning mõnikord ka meetmed nõrgemate liikmeserakondade toetamiseks. Siiski korraldab iga liikmeserakond end ise ja peab kõigil valimistel ise toime tulema. Poliitika raskuspunkt on jätkuvalt liikmesriikides, mistõttu europarteid on pigem liikmeserakondade uue taseme koostöövormid, mitte uued hiidparteid. Rööbiti jätkatakse ka tegevust vanemates ülemaailmsetes erakondade maailmavaatelistes koostööühendustes, millest tuntuimad on Sotsialistlik Internatsionaal ja Liberaalne Internatsionaal.

Vaatleme euroerakonna kujunemist ja tänast töökorraldust sotsiaaldemokraatide näitel, kelle algse ettevaatlikkuse asendumine tasakaalustatud koostöömudeliga peegeldab ilmekalt liidu üldist arengut.

4.1. Kujunemine

Kui Euroopa Sõe- ja Teraseühendus 1952 loodi, algatas sotsiaaldemokraatide üleilmne koostööühendus Sotsialistlik Internatsionaal ESTÜ 1953 sotsiaaldemokraatlike erakondade kongressi, mis omakorda moodustas teabevahetuskeskuse (*liaison bureau*). Selle kaudu arenes 1960.-tel märkimisväärne hargmaine koostöö, sest liikmeserakonnad tajusid vajadust sõnastada vasakalternatiiv tehnokraatlikule ja kapitalistlikule Euroopale. Mõistagi tegid sotsiaaldemokraatlike erakondade saadikud koostööd ka Euroopa Parlamendis, ehkki toona rühmituti põhiliselt päritoluriigi alusel.

Siiski jäi Euroopa sotsiaaldemokraatide ühistegevus ennekõike aruteluareeni tasemele, vastuvõetud avaldused polnud otseselt siduvad. Mõned erakonnad soovisid tugevamat koostööd. Viimane soov tugevnes vastavalt sellele, kuidas kasvas poliitiliste otsuste ruum ja kaal Euroopa Majandusühenduse tegevuse väljajoonistudes ning 1973 lõpule jõudnud EMÜ esimese suure laienemise mõjul. Ka 1969. aasta otsus minna üle Euroopa Parlamendi otsevalimistele (alates 1979) tugevdas vajadust sarnase ilmavaatega erakondade tegevust üle Euroopa koordineerida.

Nii kujundatigi sotsiaaldemokraatlike erakondade laiendatud kongressil Bonnis 1973 Euroopa Ühenduse sotsialistlike erakondade konföderatsioon (*Confederation of the Socialist Parties of the European Community*, CSPEC), millest tulenevalt arendati teabevahetuskeskus 1974 CSPEC-i sekretariaadiks. 1978 võttis konföderatsioon vastu oma esimese valimisplatvormi ja 1980 Luxemburgi kongressil esimese põhimääruse. Samas jäid paljud liikmeserakonnad, eriti Saksa SDP, ettevaatlikuks CSPEC-ile suuremate pädevuste andmisega. Koostöö süvenemist aeglustas ka asjaolu, et mitme ühinenud riigi (Ühendkuningriigi, Taani) liikmeserakonnad olid euroskeptilised, mistõttu ühiste seisukohtade kujundamine vajas aega ja läbirääkimisi. Seega kujunes CSPEC-i koostöötase praktikas mõõdukaks.

1980.-te teisel poolel asendus eurosclerosisina tuntud EMÜ tegevuse takerdumise ajajärk uue lõimumishooga, mille juhatasid sisse Ühtse Euroopa Akt 1987 ja majandusliku kõrvale poliitilise koostöö mõõtme toonud Maastrichti leping 1992. Muutustega kohandamiseks

käivitas CSPEC töörühma, mida juhtisid Ben Fayot ja Thijs Wöitgens. Töörühma raportist tulenevalt otsustasid konföderatsiooni liikmed 1992 Haagi kongressil CSPEC-i laiali saata ja asutada Euroopa Sotsialistide Erakonna (*Party of European Socialists*, PES). Toonase peasekretäri Axel Hanischi sõnul tähistas see sammu lõdvast koostööst tõelise euroerakonnani. Ehkki praktikas polnud muutused algselt väga suured, on uus ühine identiteet koos Euroopa Liidu lõimumise süvenemisega toonud järk-järgult kaasa tugevama koostöö.

4.2. Töökorraldus

Euroopa Sotsialistide Erakonna kõrgeim otsustuskogu on **kongress**, mis koguneb kaks korda viisaastakus. Kongress valib presidendi, võtab vastu ja muudab põhimäärust ning otsustab erakondade liikmelisuse küsimusi. Kui kongress toimub enne europarlamendivalimisi, võetakse seal vastu ühine valimisplatvorm. Igal ilma kongressita aastal toimub otsustuskoguna **nõukogu**, mille suurus on veerand kongressi omast. Lisaks otsustuskogule toimub **juhtide konverents** enne iga Euroopa tippkohtumist selle päevakorras olevate võtmeküsimuste aruteluks, kus osalevad PES-i ja liikmeserakondade juhid ning peaministrid. Need kogud on ennekõike liikmeserakondade inimeste ühistöövormid ja ehkki toimuvad korraliselt, on pigem harvad, esinduslikud ja strateegilisi võtmeotsuseid langetavad.

Igapäevatöö otsustuskogu on **presidentuur**, mis kohtub iga 2-4 kuu tagant ja mille valib kongress. Selle liikmeteks on PES-i president ja peasekretär ning üks esindaja igast liikmeserakonnast ja täisliikmesühendusest (noorteühendus ECOSY, naisteühendus PES Women jt, kokku 5).

Poliitilised täitevorganid koosnevad juhtidest ja sekretariaadist. Erakonnal on **president**, kes on poliitiline juht ja esindusisik (alates 2004 Paul Nyrup Rasmussen, endine Taani peaminister) ja keda abistavad asepresidendid, kõik kongressi poolt valitud. Erakonna **peasekretär** juhib korraldustöö eest vastutavat sekretariaati ja 4-5 korda aastas kogunevat PES-i koordineerivat töörühma, millesse kuuluvad liikmeserakondade ja täisliikmesühenduste välissekretärid.

Sekretariaat paikneb Brüsselis ja korraldab PES-i igapäevatööd, otsuste elluviimist ja kohtumiste toetamist. Peasekretäri juhitud sekretariaadis töötas 2011 suve seisuga 26 inimest, tegevusvaldkondadest annavad aimu allüksuste nimed.

- Koordinaatsiooni ja planeerimise osakond (6 inimest)
- Euroopa poliitika osakond (6 inimest)
- Rahvusvahelise poliitika osakond (3 inimest)
- Kommunikatsiooniosakond (6 inimest)
- Haldusosakond (4 inimest)
- Lisaks tegeleb 1 inimene PES-i aktiiviga.

5. Erakondade euroopastumine

Kuidas haakuvad euroerakonnad erakondade euroopastumisega? Euroopastumist ehk euroopalikuks muutumist võib erinevalt mõista, ent tavaliselt on mõjuriks või mõjutatavaks Euroopa Liit. Euroopastumine viitab kimbule protsessidele, mille kaudu Euroopa Liidu poliitiline, sotsiaalne ja majanduslik dünaamika saab kaasa haaratud liikmesriikide diskursuse, identiteetide, poliitiliste struktuuride ja avalike poliitikate loogikasse (Radaelli 2000).

Euroopastumine ei tähenda tingimata rahvaste sõprust ega ühesuguseks muutumist. Lahendused võivad paljudes küsimustes liikmesriigiti erineda ning seda küllalt pika aja jooksul. Hulk uurimusi näitab siiski, et teineteiselt õpitakse ja edukaks osutunud lahendused levivad. Liidu olemasolu mõjutab poliitikat ja valitsemiset paratamatult. Isegi eurovastased vahetavad kogemusi.

Rääkida saab ka erakondade euroopastumisest. See mõiste hõlmab rohkemat kui euroerakondade tugevnemine. Liikmesriikide erakonnad võivad ka euroerakonna osaluseta omavahel vahetada läbilöögivõimega ideid ja tegevusstrateegiaid. Suur osa autoritest keskendub siiski euroerakondadele (vt nt Bardi 2002, Cabada, Krašovec 2004). Ent uuritakse ka erakondade seisukohamuutusi Euroopa Liidu suhtes (vt nt Aylott ja Blomgren 2007, Ladrech 2001) ning laiemalt erakonna korralduse, tegevusjoone jm teisenemist Euroopa Liidu mõjul (Ladrech 2001).

Ladrech (2001: 8-12) pakub viis mõõdet, mille alusel erakonna euroopastumist eeldada.

1. **Programmilised muutused:** kas erakondade valimisplatvormides jm programmides on sagenenud Euroopa Liidu (või Euroopa) mainimine, rõhutamine, sellele viitamine, sh ka siseriiklikuks peetavates poliitikavaldkondades.

2. **Organisatsioonilised muutused:** kas Euroopa mõõde on erakonna jaoks kaasa toonud formaalseid või informaalsete struktuurseid, funktsionaalseid vm muutusi (nt erakonna põhikirja täiendamine, Euroopa Parlamendi liikmete automaatne juhtkonda arvamine, organisatsiooni ümberkujundamine erakonnaperekonna tavadega sobivamaks või euroerakonna eeskujul jne).
3. **Erakondade konkurentsimeetrite muutused:** kas uusi valijaid püütakse Euroopa Liidu poolt või vastu olemisega, kas „Euroopa kaart“ on poliitilistes kampaaniates häälte püüdmiseks oluline.
4. **Erakonna tegevusjoone muutumine valitsuses:** kas ilmneb erinevusi erakonna valitsusliikmete seisukohtade ning tavalisliikmete seisukohtade vahel, kas on märgata erakonnajuhtide ja valitsusliikmete seisukohtade erinemist tavapäraest parteiprogrammistest seisukohtadest.
5. **Siseriiklike erakonnasüsteemide ülest suhete tekkimine ja/või muutused:** kas side, koostöö ja lõimumine erakondadega väljaspool enda riiki on toonud kaasa uusi või organisatsioonilisi, programmilisi, poliitilisi samme ja tegevusi või muutnud varasemaid.

Eelnevat arvesse võttes võime tõdeda, et euroerakondade roll erakondade euroopastumisel on keskne, ent arenguid toimub ka nendest väljaspool. Kindlasti kantakse üle ühisinstitutsioonides erakonnaga mitteseotud ametikohtadel omandatud, samuti isiklikust kogemusest tulenevat. Nähtavas tulevikus tugevdab euroerakondi praktiliselt igasugune erakondade euroopastumine.

Põhipunktid

- Euroerakonnaks nimetatakse Euroopa Liidu liikmesriikide erakondade katusühendust.
- Euroerakonnad kujunevad maailmavaate alusel, pika traditsiooniga on konservatiivid, sotsiaaldemokraadid, liberaalid, rohelised, vasakpoolsed ja eurovastased.
- Euroerakondade tegevus põhineb liikmeserakondade esindajate koosolekutel ja otsustuskogudel, poliitilisel juhtkonnal ja sekretariaadil. Lisaks osalevad tavaliselt mingil viisil liikmesühendused nagu noorte- ja naisteühendus, vaatlejaliikmena liiduväliste Euroopa vennaserakondade esindajad jne.

- Euroerakondi võib pidada liikmesriikide erakondade euroopastumise keskseks mõjutajaks. Mitte iga erakondade euroopastumise protsess ei toimu euroerakonna kaudu, ent vähemalt täna tugevdab erakondade euroopastumine euroerakondi.

Ülesanded

1. Kirjelda täpsemalt mõnda euroerakonda: liikmed ja koostöö korraldus, maailmavaade ja ühisprogrammid, katusstruktuurid, otsustus- ja töökorraldus. Aluseks sobib vastava euroerakonna võrguleht.
2. Vali üks euroerakond ja võrdle sama erakonnaperekonna rahvusvahelise koostööplatvormiga (PES ja Sotsialistlik Internatsionaal, ALDE ja Liberaalne Internatsionaal jne). Missugused jooned töökorralduses sarnanevad, missugused erinevad?